

РОЗДІЛ 5 ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 378.014

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/5-90-14>

Григораш О. В.

Григораш Т. Ф.

Ченцов В. В.

Університет митної справи та фінансів

АНАЛІЗ РОЗПОДІЛУ ВИДАТКІВ МІЖ ЗАКЛАДАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ ФОРМУЛИ

У статті визначено, що перешкодами для ефективного розвитку вищої освіти в Україні є недостатній обсяг видатків та неефективний механізм розподілу фінансових ресурсів. Дано оцінку ефективності запровадженого у 2020 р. формульного підходу до розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти, що включає три складника: обсяг фінансування стабільної діяльності, обсяг фінансування, що надається залежно від показників діяльності, та резерв. З одного боку, формула підвищила рівень прозорості розподілу та надала можливість урахувати результати діяльності під час визначення обсягу фінансування, з іншого – легалізувала механізм перерозподілу ресурсів, у результаті якого лівова частка видатків зосереджується у закладах освіти м. Києва, Харкова та Львова. Завдяки внесеним змінам до формули у 2021 р. підвищено обсяги фінансування стабільної діяльності за рахунок скорочення обсягів фінансування за результатами діяльності, що сприяло скороченню обсягів перерозподілу.

Ключові слова: вища освіта, видатки державного бюджету, розподіл видатків, формула розподілу, заклади вищої освіти (ЗВО), контингент здобувачів освіти.

Постановка проблеми. Освіта – рушійна сила людського розвитку, якісна освіта – запорука інноваційного розвитку технологій та економічного зростання. У рейтингу за індексом людського розвитку Україна посідає 74-е місце [1]. Незважаючи на високе значення показника видатків на вищу освіту у відсотках до ВВП, фінансування вищої освіти в Україні залишається одним із найнижчих в Європі. Наприклад, найбільший обсяг видатків на підготовку кадрів здійснено у 2019 р. – 19 069,7 млн грн (658,7 млн євро), для порівняння: обсяг видатків державного бюджету на фінансування вищої освіти у Німеччині становив 27 139 млн євро [2].

Окрім браку фінансових ресурсів, має місце проблема недостатньо ефективного їх використання, зокрема розподілу між закладами вищої освіти. До 2020 р. фінансування ЗВО здійснювалося на основі контингенту здобувачів вищої освіти та результатів переговорів із державними замовниками. Із 2020 р. фінансування ЗВО здійснюється на основі формули розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їхньої освітньої, наукової та міжнародної діяльності [3]. У 2021 р. у механізм формульного розподілу внесено корективи [4]. Дати оцінку впливу запровадженого формульного підходу розподілу видатків на якість підготовки фахівців на основі статистичних даних можна буде через кілька років, разом із тим запроваджена модель та зміни до неї потребують детального аналізу в контексті об'єктивності розподілу фінансових ресурсів. Це зумовило вибір теми дослідження та мету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансування вищої освіти є об'єктом дослідження низки науковців, серед яких – Т. Боголіб, З. Варналій, І. Каленюк, Д. Коваленко, Н. Федірко та ін. У всіх публікаціях можна виділити два складника: обґрунтування недостатності фінансових ресурсів для розвитку вищої освіти та про-

позиції щодо вдосконалення наявного механізму розподілу видатків на розвиток вищої освіти. Так, Т. Боголіб визначає необхідність підвищення якості фінансового забезпечення вищої освіти, збільшення його обсягів шляхом посилення державно-приватного партнерства [5, с. 1]. На думку Н. Дехтяр, одним із важливих методів залучення додаткових фінансових джерел у галузі вищої освіти є фандрайзинг [6, с. 670]. З. Варналій підкреслює необхідність здійснення фінансування за результатами діяльності, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності ЗВО, орієнтації установ на важливі показники діяльності, розширенню автономії, позитивно впливатиме на розподіл фінансів та вдосконалення фінансового управління [7, с. 14].

Н. Федірко обґрунтовує доцільність застосування результат-орієнтованого підходу до фінансування ЗВО, що, на думку автора, підвищить прозорість розподілу коштів, їх краще планування та загальні результати [8, с. 63]. Ідею необхідності впровадження практики фінансування навчальних закладів за результатами діяльності підтримує І. Каленюк, для цього першочерговими завданнями автор вважає визначення тих результатів, які можуть стати індикаторами для фінансування, опрацювання механізмів розподілу фінансових ресурсів [9, с. 30].

Д. Коваленко пропонує новітній механізм фінансування діяльності ВНЗ, що складатиметься з чотирьох блоків: базове фінансування, соціальний фонд, фонд розвитку та фонд державної цільової підтримки [10, с. 97]. Частково цей механізм уже впроваджено у формулу розподілу 2020 р.

Існують публікації, спрямовані на оцінку перших результатів впровадження формульного підходу до розподілу. Зокрема, В. Пономаренко проводить аналіз розподілу фінансових ресурсів на основі формули у 2020 р., виявляє окремі недоліки її застосування та пропонує доповнити її показником профілізації [11, с. 18]. С. Захарін

характеризує окремі ризики розподілу на основі формули [12].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Усі проаналізовані праці, опубліковані до 2020 р., об'єднує спільна теза про необхідність реформування системи фінансування вищої освіти. У зв'язку із запровадженнями нового механізму до розподілу видатків на основі формули актуальним і недостатньо дослідженим виступає питання оцінки ефективності такого підходу.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є оцінювання ефективності формульного підходу до розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти.

Для досягнення поставленої мети передбачається виконання таких завдань:

1. Проаналізувати динаміку видатків загального фонду державного бюджету на підготовку кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики.

2. Проаналізувати динаміку і структуру фінансування ЗВО відповідно до формули розподілу в 2020–2021 рр.

Виклад основного матеріалу. Аналіз видатків загального фонду державного бюджету за бюджетною програмою КПК 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики» у 2011–2021 рр. представлено на рис. 1.

Аналіз видатків державного бюджету за бюджетною програмою КПК 2201160 показав, що протягом 2011–2019 рр. обсяг фінансування підготовки кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики мав тенденцію до зростання. У 2020 р. обсяг видатків скоротився порівняно з 2019 р. на 15% і становив 15 597 млн грн. Незважаючи на зростання обсягів фінансування вищої освіти, у зв'язку із девальвацією національної валюти обсяг видатків на підготовку кадрів у євро протягом 2014–2016 рр. демонструє різкий спад. Очевидно, що обсяг фінансових ресурсів не є достатнім не лише для розвитку вищої освіти, а й для підтримання її на існуючому рівні.

До 2020 р. в основу фінансування ЗВО було покладено кількість здобувачів освіти, що змушувало вищі утримати студентів у закладі освіти незалежно від результатів навчання. У 2020 р. система фінансування вищої освіти зазнала суттєвих змін у зв'язку з набранням чинності Постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146 «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності» [3]. Розподіл видатків між закладами освіти України став здійснюватися на основі формули, яка включає такі показники: фінансування стабільної діяльності ЗВО, фінансування, що надається залежно від показників діяльності, та фінансування резерву. В основу комплексного показника діяльності покладено сім складників (чисельність студентів лише один із них). Таким чином, здійснено спробу зміщення акценту фінансування з контингенту здобувачів на якісні показники роботи вишу.

У 2021 р. Постановою КМУ від 7 липня 2021 р. № 709 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146» [4] у порядок розподілу видатків між ЗВО внесено низку змін, серед яких – підвищення максимального порогу обсягу стабільної діяльності порівняно з попереднім роком з 120% до 130% і зниження мінімального порогу (з 95% до 90% та встановлення порогу 50% для відокремлених структурних підрозділів); відкриття можливості надання державного замовлення приватним вишам, урахування контингенту здобувачів і значення посадового окладу працівника першого тарифного розряду під час розрахунку видатків на фінансування стабільної діяльності.

В основу фінансування стабільної діяльності у 2020 р. було покладено обсяг видатків 2019 р., зменшений на обсяг фінансування соціальних виплат та інших витрат. Коефіцієнт стабільності становив 0,8 (для тимчасово переміщених ЗВО і розташованих на території Луганської та Донецької областей коефіцієнт його збільшено на 0,1). У 2021 р. коефіцієнт стабільності збільшено на

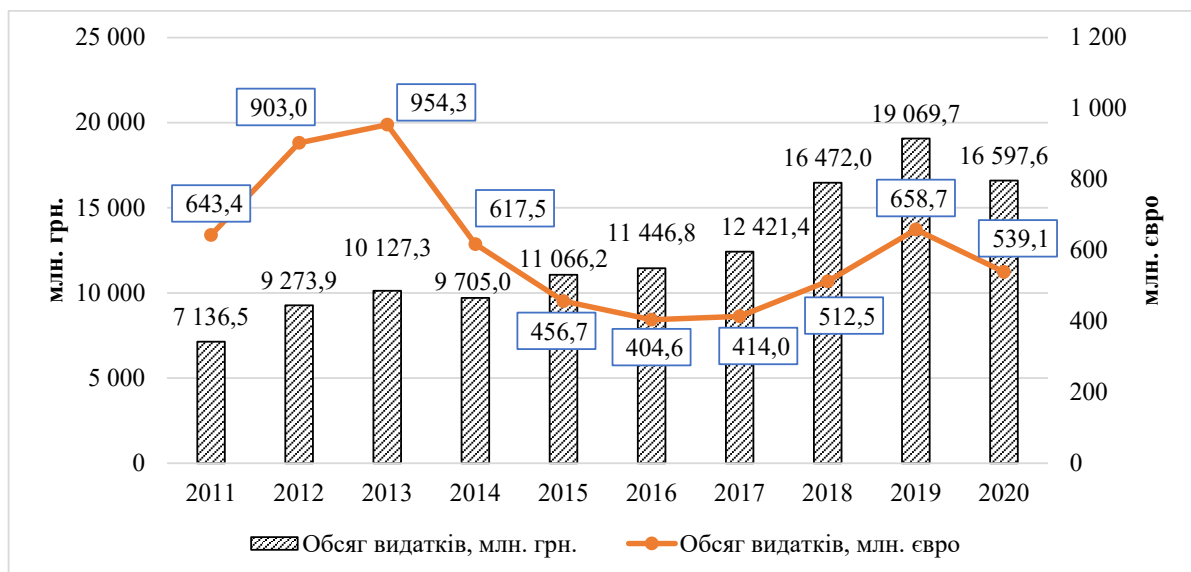

Рис. 1. Аналіз видатків загального фонду державного бюджету за бюджетною програмою КПК 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики» у 2011–2020 рр.

Джерело: складено авторами за даними [2; 13]

0,1 для ЗВО, контингент яких для низки спеціальностей становить 70% або більше загального контингенту осіб, які навчаються на умовах державного замовлення.

Динаміку і структуру фінансування ЗВО відповідно до формули розподілу в 2020–2021 рр. представлено в табл. 1.

У табл. 1 показано, що загальна сума фінансування ЗВО зросла протягом 2020–2021 рр. з 15 584,5 млн грн до 18 296,5 млн грн, на 17,4%. Відбулося зростання обсягу фінансування стабільної діяльності з 11 874,4 млн грн до 15 952,1 млн грн (на 34,3%), при цьому питома вага зазначеного складника у загальній сумі видатків зросла із 76,2% до 87,2%. Обсяг фінансування залежно від показників діяльності скоротився як у грошовому виразі, так і за питомою вагою з 23,6% до 11,6%. Така статистика характеризує розвиток формульного підходу, з одного боку, як спрямований на врахування особливостей освітнього процесу за різними спеціальностями (через розрахунковий контингент), з іншого – як регресивний, що повертає систему до скорочення «ваги» результатів діяльності під час розподілу бюджетних ресурсів.

Корегування максимального рівня (вилучення) збільшилося з 26,6 до 64,2 млн грн, а за питомою вагою з 0,2% до 0,4%, вилучати стали більше, незважаючи на те, що максимальний поріг піднято з 120% до 130%. Відбулося скорочення загальної суми корегування мінімального рівня з 64,5 до 23,5 млн грн завдяки появі у структурі

видатків складника додаткового фінансування ЗВО з підготовкою педагогів, яке становило 1,5% загального обсягу – 268,1 млн грн, що й є поясненням до скорочення суми дотування і зростання суми вилучення.

У табл. 2 представлено порівняльний аналіз окремих показників фінансування ЗВО у 2020–2021 рр. на основі формули у розрізі регіонів, ранжований за критерієм питомої ваги обсягу фінансування.

На основі даних табл. 2 групуємо регіони за показником питомої ваги фінансування регіону (області або міста) у загальному обсязі видатків: м. Київ, м. Харків, м. Львів, Дніпропетровська та Одеська області, регіони, питома вага фінансування ЗВО в яких становить від 2% до 5%, і регіони, на ЗВО яких припадає менше 2%. Оскільки основу видатків становить фінансування стабільної діяльності, у яку закладено обсяги видатків попередніх років (визначалася з розрахунку вартості підготовки одного здобувача освіти), припускаємо, що обсяг фінансування має розподілятися пропорційно до контингенту. Структура обсягу фінансування у 2021 р. є подібною до 2020 р. Представимо на рис. 2 дані про співвідношення обсягів фінансування ЗВО з розрахунковим контингентом у розрізі регіонів у 2021 р.

На рисунку продемонстровано, що лівова частка контингенту здобувачів зосереджено у містах Київ (20,5%), Харків (12,3%), Львів (9,0%), у Дніпропетровській (7,3%) та Одеській (5,8%) областях.

Таблиця 1

Динаміка і структура фінансування ЗВО відповідно до формули розподілу в 2020–2021 рр.

Складники формули	2020		2021	
	млн грн	%	млн грн	%
Фінансування стабільної діяльності	11 874,4	76,2	15 952,1	87,2
Фінансування залежно від показників діяльності	3 672,2	23,6	2 117,0	11,6
Корегування макс. рівня	-26,6	-0,2	-64,2	-0,4
Корегування мін. рівня	64,5	0,4	23,5	0,1
Додаткове фінансування педагогічним ЗВО	-	-	268,1	1,5
Усього	15 584,5	100,0	18 296,5	100,0

Джерело: складено авторами за даними [14]

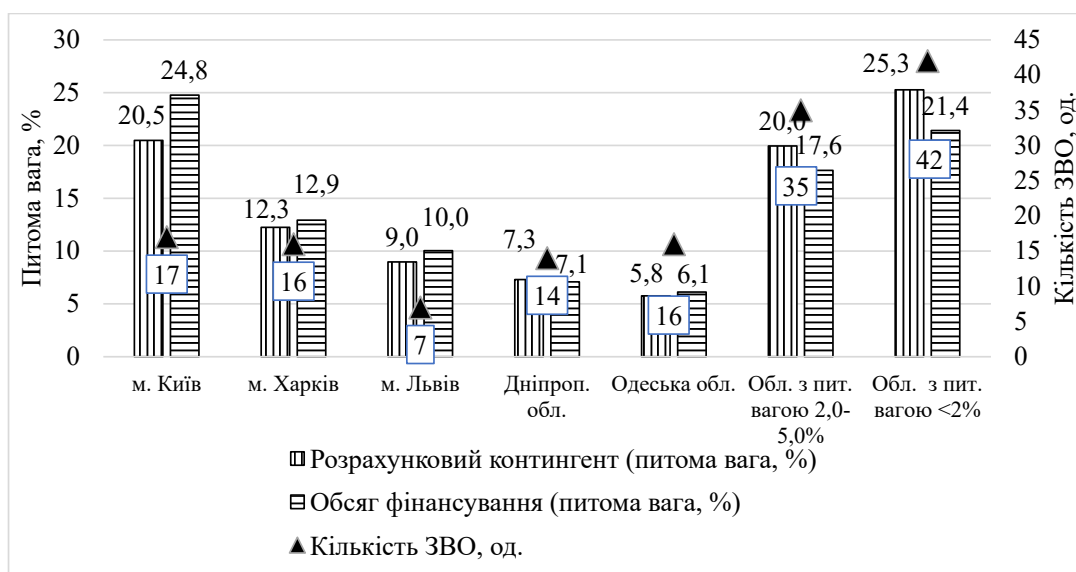

Рис. 2. Структура фінансування ЗВО та розрахункового контингенту у розрізі регіонів у 2021 р. відповідно до формули розподілу

Джерело: складено авторами за даними [14]

Таблиця 2

Обсяг фінансування ЗВО у 2020–2021 рр. на основі формули

Регіон	2020				2021			
	К-сть ЗВО, од.	Розрах. контингент	Обсяг видатків, млн грн	Питома вага, %	К-сть ЗВО, од.	Розрах. контингент	Обсяг видатків, млн грн	Питома вага, %
м. Київ	18	100237,7	3 894,5	25,0	17	93 926	4 532,5	24,8
м. Харків	16	58667,6	2 033,0	13,0	16	56 178	2 364,9	12,9
м. Львів	7	40769,3	1 442,8	9,3	7	41 152	1 837,2	10,0
Дніпропетровська обл.	15	37173,3	1 179,6	7,6	14	33 487	1 295,6	7,1
Одеська обл.	15	29002,4	1 009,3	6,5	16	26 391	1 120,2	6,1
Запорізька обл.	5	18836,2	514,5	3,3	5	17 706	613,8	3,4
Сумська обл.	4	16988,3	444,2	2,9	4	16 026	557,7	3,0
Донецька обл.	9	12345,3	389,9	2,5	9	11 486	446,7	2,4
Вінницька обл.	5	12619,6	369,0	2,4	5	12 055	432,0	2,4
Черкаська обл.	4	13812,7	349,7	2,2	4	12 963	414,9	2,3
Миколаївська обл.	4	10687,3	332,6	2,1	4	10 232	381,7	2,1
Тернопільська обл.	4	11237,7	312,2	2,0	4	11 047	380,0	2,1
Полтавська обл.	4	10423,9	278,9	1,8	4	10 297	341,7	1,9
Рівненська обл.	3	9981,9	275,2	1,8	3	9 337	331,9	1,8
Волинська обл.	2	10404,1	254,1	1,6	2	10 068	317,6	1,7
Івано-Франківська обл.	2	9036,4	248,7	1,6	2	8 645	295,8	1,6
Чернігівська обл.	4	7753,2	240,9	1,5	4	7 183	285,6	1,6
Закарпатська обл.	3	8727,4	230,0	1,5	3	8 301	275,8	1,5
Хмельницька обл.	3	8981,9	235,1	1,5	3	8 180	269,5	1,5
Житомирська обл.	3	9573,9	205,5	1,3	3	9 911	267,0	1,5
Кіровоградська обл.	3	6896,9	242,7	1,6	3	6 119	265,4	1,5
Херсонська обл.	4	7751,9	221,2	1,4	4	7 394	264,2	1,4
Луганська обл.	3	9095,6	241,7	1,6	3	8 215	259,4	1,4
Київська обл.	2	8050,9	180,6	1,2	2	7 290	214,7	1,2
Чернівецька обл.	2	7534,4	184,3	1,2	2	6 970	213,2	1,2
Львівська обл.	2	5314,9	175,3	1,1	2	4 957	206,9	1,1
Харківська обл.	2	3071,6	99,1	0,6	2	3 006	110,7	0,6
Усього	148	484 976	15 584,5	100	147	458 520	18 296,5	100

Джерело: складено авторами за даними [14]

Розподіл фінансування також є диспропорційним: 40 ЗВО у містах-лідерах у 2021 р. отримують 47,7% загального обсягу фінансування, інші 107 ЗВО – 58,3%. Фінансування розподіляється непропорційно до контингенту: 20,7% загального контингенту здобувачів освіти у м. Києві отримують 25,0% загального обсягу фінансових ресурсів, 12,1% здобувачів м. Харків мають 13% бюджетних коштів, 8,4% контингенту у Львові – 9,3% фінансування.

Припускаємо, що такий дисбаланс між обсягом видатків і контингентом зумовлений тим, що ЗВО у містах-лідерах мають вищі показники результатів діяльності, що і забезпечує вищий рівень фінансування. З урахуванням особливостей застосування формули розглянемо динаміку і структуру фінансування ЗВО у розрізі регіонів (табл. 3, 4).

За даними табл. 3 та 4 робимо висновок, що в 2020 р. у структурі фінансування переважають видатки на фінансування стабільної діяльності (у середньому 75%). Видатки на фінансування залежно від показників діяльності ЗВО становить близько 25%. У 2020 р. жоден ЗВО у м. Києві, Харкові та Львові, Дніпропетровській та Одеській областях не мав таких показників результатів діяльності, за яких їх обсяг перевищив би поріг 120% від обсягу фінансування 2019 р., тобто корегування максимального рівня не відбувалося. Натомість відбувалося корегування мінімального рівня (додаткове фінансування): ЗВО міст-лідерів на загальну суму 36,8 млн грн, Дніпропетровської

та Одеської областей на загальну суму 15,5 млн грн. Показово, що у структурі фінансування ЗВО, розміщених у регіонах із 2–5% фінансування, 0,5% суми видатків вилучається як така, що перевищує 120% поріг. У структурі фінансування ЗВО, розміщених у регіонах, на які припадало менше 2% фінансування, вилучається більше (0,363%), ніж додається (0,357%).

У 2021 р. питома вага видатків на фінансування стабільної діяльності значно зросла і стала перевищувати 85%, показники діяльності стали відігравати меншу роль у формуванні суми видатків, їхня питома вага скоротилася. Завдяки встановленій ПКМУ від 07.07.2021 № 709 норми щодо збільшення коефіцієнту стабільності на 0,1 для ЗВО, у контингенті яких переважає 70% осіб, котрі навчаються на умовах державного замовлення за спеціальностями галузі знань «01 Освіта/Педагогіка», спеціальностями «023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», «024 Хореографія», «025 Музичне мистецтво», «026 Сценічне мистецтво», «031 Релігієзнавство», «032 Історія та археологія», «033 Філософія», «034 Культурологія», «052 Політологія», «053 Психологія», «054 Соціологія», «102 Хімія», «104 Фізика та астрономія», «111 Математика» (абзац 7 п. 28 [4]), зникла необхідність корегування для досягнення мінімуму.

Додатковий обсяг фінансування стабільної діяльності ЗВО з домінуванням підготовки педагогів було надано 31 ЗВО на загальну суму 268,1 млн грн. У п'яти з 31 ЗВО, які отримали такий додат-

Таблиця 3

Обсяг фінансування ЗВО у 2020–2021 рр. у розрізі регіонів, млн грн

Регіон	Обсяг видатків, усього		Фінансування стабільної діяльності		Залежно від показників діяльності ЗВО		Корегування макс. рівня		Корегування мін. рівня		Дод. фінансування ЗВО з домінуванням підготовки педагогів
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2021
м. Київ	3 894,5	4 532,5	2 996,6	4 001,0	873,1	498,0	0,0	0,0	24,8	0	33,6
м. Харків	2 033,0	2 355,9	1 542,9	2 079,1	479,0	248,4	0,0	0,0	11,1	6	22,6
м. Львів	1 442,8	1 846,2	1 057,5	1 575,0	384,5	272,1	0,0	-8,9	0,8	0	8,0
Дніпропетровська обл.	1 179,6	1 295,6	895,0	1 134,0	279,9	149,8	0,0	-0,8	4,7	0	12,6
Одеська обл.	1 009,3	1 120,2	817,2	989,7	181,3	101,5	0,0	0,0	10,8	18	11,2
Обл. з пит. вагою 2-5%	2 712,1	3 226,8	2 054,6	2 794,5	671,7	387,1	-14,6	-37,8	0,4	0	83,0
Обл. з пит. вагою до 2%	3 313,1	3 919,3	2 510,6	3 378,7	802,8	460,1	-12,0	-16,7	11,8	0	97,2
Всього	15 584,5	18 296,5	11 874,4	15 952,1	3 672,2	2 117,0	-26,6	-64,2	64,5	23,5	268,1

Джерело: складено авторами за даними [14]

Таблиця 4

Обсяг фінансування ЗВО у 2020–2021 рр. у розрізі регіонів, %

Регіон	Обсяг видатків, усього		Фінансування стабільної діяльності		Залежно від показників діяльності ЗВО		Корегування макс. рівня		Корегування мін. рівня		Дод. фінансування ЗВО з домінуванням підготовки педагогів
	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2021
м. Київ	100	100	76,9	88,3	22,4	11,0	0,0	0,0	0,6	0,0	0,7
м. Харків	100	100	75,9	88,3	23,6	10,5	0,0	0,0	0,5	0,2	1,0
м. Львів	100	100	73,3	85,3	26,6	14,7	0,0	-0,5	0,1	0,0	0,4
Дніпропетровська обл.	100	100	75,9	87,5	23,7	11,6	0,0	-0,1	0,4	0,0	1,0
Одеська обл.	100	100	81,0	88,4	18,0	9,1	0,0	0,0	1,1	1,6	1,0
Обл. з пит. вагою 2-5%	100	100	75,8	86,6	24,8	12,0	-0,5	-1,2	0,0	0,0	2,6
Обл. з пит. вагою до 2%	100	100	75,8	86,2	24,2	11,7	-0,363	-0,4	0,357	0,0	2,5
Всього	100	100	76,2	87,2	23,6	11,6	-0,2	-0,4	0,4	0,1	1,5

Джерело: складено авторами за даними [14]

ковий обсяг фінансування, відбулося корегування через перевищення 130% -го рівня.

Окрім підвищення коефіцієнта стабільності для ЗВО, спрямованих на підготовку фахівців за визначеними вище спеціальностями, скасовано необхідність досягнення рівня 90% фінансування обсягу 2020 р. для структурних підрозділів. У 2021 р. обсяг фінансування не досяг 90% рівня 2020 р. у семи ЗВО, при цьому корегування для досягнення мінімального рівня фінансування відбулося лише для двох ЗВО: Національного університету «Одеська юридична академія» (на 17,8 млн грн) та Університету банківської справи (на 5,8 млн грн).

Інші п'ять ЗВО (Льотна академія Національного авіаційного університету, Одеський торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ) є відокремленими структурними підрозділами і розрахунковий обсяг видатків перевищує 50% обсягу 2020 р., тобто не потребують корегування.

Для порівняння: у 2020 р. вісім структурних підрозділів отримали додатковий обсяг фінансування на загальну суму 12,1 млн грн для досягнення 95% рівня фінансування 2019 р. (Одеський, Чернівецький, Криворізький, Харківський

та Вінницький інститути КНТЕУ, Криворізький інститут КНЕУ, Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України та Льотна академія Національного авіаційного університету).

Таким чином, у 2021 р. корегування максимального рівня (вилучення) збільшилося з 26,6 до 64,2 млн грн, незважаючи на те що максимальний поріг піднято з 120% до 130%. У зв'язку із зазначеною раніше причиною зникла необхідність дотування значної кількості ЗВО, тому відбулося скорочення суми корегування мінімального рівня з 64,5 до 23,5 млн грн.

Висновки і пропозиції. У дослідженні дано оцінку ефективності формульного підходу до розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти.

Аналіз динаміки видатків загального фонду державного бюджету на підготовку кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики показав, що протягом 2019–2020 рр. обсяг фінансування зростає за винятком 2020 р. При цьому порівняно з країнами ЄС такий обсяг видатків не дає змоги ЗВО України залишатися конкурентоспроможними. Окрім того, рівень прозорості їх розподілу між ЗВО залишався низьким.

Запроваджений у 2020 р. підхід до розподілу видатків між ЗВО на основі формули дав змогу врахувати результати діяльності ЗВО під час

визначення обсягів фінансування. У результаті встановлених критеріїв визначення обсягів фінансування, у тому числі коридору максимального і мінімального рівня відносно обсягів фінансування 2019 р., із 148 ЗВО, між якими було проведено розподіл витрат, для 24 ЗВО було проведено корегування мінімального рівня фінансування освітньої діяльності, для шести ЗВО – корегування максимального обсягу.

Внесені у 2021 р. зміни до порядку розподілу значно зменшили обсяги вилучень і дотацій шляхом установлення додаткового фінансування для ЗВО, що спеціалізуються на підготовці фахівців за визначеними спеціальностями, при цьому обсяг

фінансування, який надається за результатами діяльності, скорочено як у грошовому виразі, так і за питомою вагою у структурі витрат. Отже, результати діяльності знову стали відігравати незначну роль у розрахунку обсягу фінансування. Обсяг витрат розподіляється непропорційно до контингенту здобувачів освіти та концентрується у трьох містах: Києві, Харкові, Львові. Важливим питанням до формульної системи фінансування залишається підхід, за якого обсяг витрат не формується на основі розрахунку потреби у фінансових ресурсах, а визначається з розрахунку можливостей державного бюджету та розподіляється між ЗВО.

Список використаних джерел:

1. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Indices and Indicators: 2020 Statistical Update. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> (дата звернення: 31.10.2021).
2. Eurostat. (2021). Government expenditure on education. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_education#Evolution_of_.27education.27_expenditure_over_2001-2018 (дата звернення: 31.10.2021).
3. Про розподіл витрат державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 № 1146. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF/ed20210714#Text> (дата звернення: 31.10.2021).
4. Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 р. № 1146 : Постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.2021 № 709. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/709-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 31.10.2021).
5. Боголіб Т. Фінансове забезпечення освітньої галузі України: існуючі проблеми та перспективи їх вирішення. *Економіст*. 2015. № 8. С. 1–6.
6. Дехтяр Н.А. Фінансування системи вищої освіти в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 25. С. 667–672.
7. Варналій З.С. Фінансове забезпечення вищих навчальних закладів України – справа державна (присвячено пам'яті Т.М. Боголіб). *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 36/1. С. 9–17.
8. Федірко Н.В. Результат-орієнтоване державне фінансування вищої освіти: європейський досвід та практика України. *Інноваційна економіка*. 2019. № 5–6. С. 55–67.
9. Каленюк І.С. Напрями трансформації механізмів фінансування освіти в сучасному світі. *Демографія та соціальна економіка*. 2017. № 1(29). С. 24–36.
10. Коваленко І.Д. Перспективні інструменти фінансування розвитку системи вищої освіти. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2016. № 1–2. С. 90–98.
11. Пономаренко В.С. Фінансування університету. *Проблеми, варіанти рішень* : монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 100 с.
12. Захарин С. Способна ли новая модель финансирования обеспечить качественное функционирование системы высшего образования. 2020. URL: <https://ru.osvita.ua/blogs/76766/> (дата звернення: 31.10.2021).
13. Витрати за програмною класифікацією витрат та кредитування державного бюджету. *Державна казначейська служба України*. URL: <https://www.treasury.gov.ua/> (дата звернення: 31.10.2021).
14. Результати моделювання формули розподілу витрат за статтю «Підготовка кадрів ЗВО та забезпечення діяльності їх баз практики». Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshitiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020> (дата звернення: 31.10.2021).

References:

1. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Indices and Indicators: 2020 Statistical Update. URL: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> (accessed 31 October 2021).
2. Eurostat (2021). Government expenditure on education. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_education#Evolution_of_.27education.27_expenditure_over_2001-2018 (accessed 31 October 2021).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Postanova 'Pro rozpodil vydatkiv derzhavnogo biudzhetu mizh zakladami vyshchoi osvity na osnovi pokaznykiv yikh osvitnoi, naukovoї ta mizhnarodnoi diialnosti' [The order 'On the allocation of state budget expenditures between higher education institutions on the basis of indicators of their educational, scientific and international activities'], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-2020-%D0%BF#Text> (accessed 31 October 2021).
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2019), Postanova 'Pro vnesennia zmin do postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 hrudnia 2019 r. № 1146' [The order 'On amendments to the Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 24, 2019 № 1146'], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/709-2021-%D0%BF#Text> (accessed 31 October 2021).
5. Boholib T. Finansove zabezpechennia osvitnoi haluzi Ukrainy: isnuuchi problemy ta perspektyvy yikh vyrishennia (2018) [Financial support of the educational sector of Ukraine: existing problems and prospects for their solution]. *Ekonomist*, no. 8, pp. 1–6.
6. Dekhtiar N.A. (2018) Finansuvannia systemy vyshchoi osvity v Ukraini [Funding of the higher education system in Ukraine]. *Infrastruktura rynku*, no. 25, pp. 667–672.
7. Varnaliy Z.S. (2018) Finansove zabezpechennia vyshcheykh navchalnykh zakladiv Ukrainy – sprava derzhavna (prysviacheno pam'iatі T.M. Boholib) [Financial support of higher educational institutions of Ukraine is a state affair (dedicated to the memory of T.M. Bogolib)]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu. Pereiaslav-Khmelnytskyi*. Vol. 36/1, pp. 9–17.
8. Fedirko N.V. (2019) Rezultat-orientovane derzhavne finansuvannia vyshchoi osvity: yevropeyskyi dosvid ta praktyka Ukrainy [Result-oriented public funding of higher education: European experience and practice of Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 5–6, pp. 55–67.
9. Kaleniuk I.S. (2017) Napriamy transformatsii mekhanizmiv finansuvannia osvity v suchasnomu sviti [Directions of transformation of mechanisms of education funding in the modern world]. *Demografiia ta sotsialna ekonomika*, no. 1 (29), pp. 24–36.

10. Kovalenko I.D. (2016) Perspektyvni instrumenty finansuvannia rozvytku systemy vyshchoi osvity [Tools for funding the development of the higher education system]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii statystyky, obliku ta audytu*, no. 1–2, pp. 90–98.
11. Ponomarenko V.S. (2021) *Finansuvannia universytetu. Problemy, varianty rishen : monohrafiia* [University funding. Problems, solutions: monography]. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia. 100 p.
12. Zakhariin S. (2020) Sposobna li novaia model finansirovaniia obespechit kachestvennoye funktsionirovaniye systemy vyshcho obrazovaniya [Is the new funding model capable to ensure the high-quality functioning of the higher education system?]. URL: <https://ru.osvita.ua/blogs/76766/> (accessed 31 October 2021).
13. The official site of State Treasury Service in Ukraine (2021), “Expenditures on the program classification of expenditures and lending to the state budget”, available at: <http://www.treasury.gov.ua/> (accessed 31 October 2021).
14. The official site of Ministry of Education and Science of Ukraine (2021), “The results of the modeling of the formula for the formulation of the forms for the article “Training of personnel of the HEIs and the safety of the efficiency of their bases of practice”, available at: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rozpodil-koshtiv-z-derzhavnogo-byudzhetu-mizh-zakladami-vishoyi-osviti-u-2020> (accessed 31 October 2021).

Григораш О. В.
Григораш Т. Ф.
Ченцов В. В.

Університет таможенного дела и финансов

АНАЛИЗ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ РАСХОДОВ МЕЖДУ ЗАВЕДЕНИЯМИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ НА ОСНОВЕ ФОРМУЛЫ

Резюме

В статье определены препятствия эффективного развития высшего образования в Украине: недостаточный объем расходов и неэффективный механизм распределения финансовых ресурсов. Дана оценка эффективности внедренного в 2020 г. формульного подхода к распределению расходов государственного бюджета между учреждениями высшего образования, включающего три составляющие: объем финансирования стабильной деятельности, объем финансирования, предоставляемый в зависимости от показателей деятельности, и резерв. С одной стороны, формула повысила уровень прозрачности распределения и предоставила возможность учитывать результаты деятельности при определении объема финансирования, с другой – легализовала механизм перераспределения ресурсов, в результате которого львиная доля расходов сосредотачивается в учебных заведениях г. Киева, Харькова и Львова. Благодаря внесенным изменениям в формулу в 2021 г. повышены объемы финансирования стабильной деятельности за счет сокращения объемов финансирования по результатам деятельности, что способствовало сокращению объемов перераспределения.

Ключевые слова: высшее образование, расходы государственного бюджета, распределение расходов, формула распределения, учреждения высшего образования, контингент соискателей образования.

Hryhorash Olha
Hryhorash Tetiana
Chentsov Victor

University of Customs and Finance

A FORMULA-BASED EXPENDITURE ALLOCATION ANALYSIS AMONG INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Abstract

The article identifies the main obstacles to the effective development of higher education in Ukraine, they are insufficient expenditures and inefficient mechanism of distribution of financial resources. Expenditures on higher education are increasing annually, but their amount in foreign currency is negligible compared to European countries. In 2020 a new formulaic approach to the distribution of state budget expenditures among higher education institutions was introduced. It includes three components: the amount of funding for stable activities, the amount of funding depending on performance indicators and the reserve. The effectiveness of the approach is assessed. On the one hand, the formula increased the level of transparency in the distribution of budget expenditures and allowed taking into account the results of HEIs activities when calculating the amount of funding. On the other hand, it legitimized the mechanism of redistribution of resources, as a result of which the lion's share of expenses is concentrated in educational institutions of Kyiv, Kharkiv, Lviv (47.7% of funding belongs to 41.7% of higher education applicants). Regions in which universities are located, according to the share of costs in the total amount of funding, are grouped in the article: the cities of Kyiv, Kharkiv, Lviv, Dnipro and Odessa regions, regions with a share of resources of 2-5% of funding, and regions with a share of resources of less than 2%. Due to changes in the Formula in 2021, the amount of funding for stable activities has been increased by the amount of performance-based funding. The maximum expenditure level was increased from 120% to 130% compared to the previous year, the minimum level was reduced from 95% to 90%, and for an individual structural agency - 50%. This reduced the amount of reallocation. For example, in 2020 the adjustment of the minimum level of funding for educational activities (additional funding) was carried out for 24 HEIs for a total of 12.1 million UAH, and for 6 institutions the adjustment of the maximum level (reduction of estimated funding) was carried out in the amount of 26.6 million UAH. In 2021, only 2 HEIs received additional funding (23.5 million UAH), and for 10 HEIs the estimated expenditures were reduced (62.2 million UAH).

Keywords: higher education, state budget expenditures, allocation of expenditures, allocation formula, higher education institutions (HEIs), contingent of applicants for higher education.